

Barcelona Treball

Educació

Informe sectorial 2013

Amb la col·laboració de:
Blanquerna

Cofinancen:

Les 10 claus per conèixer el sector

L'educació es pot considerar com un instrument que millora la condició humana i la vida col·lectiva. Incrementar els nivells formatius del país passa per implicar a la comunitat educativa (pares, mares, professorat, alumnes i administracions) en l'educació de les persones.

El sector

L'educació és un dels pilars fonaments de les societats desenvolupades, i el nivell educatiu assolit per la ciutadania d'un país constitueix un indicador que defineix el seu grau de desenvolupament econòmic i social. El sector de l'educació es pot considerar, doncs, com un instrument que millora la condició humana i la vida col·lectiva, i s'encarrega d'oferir una formació capaç de respondre a les necessitats i demandes que plantegen les persones i grups socials.

Principals àmbits d'activitat

El sector s'estructura en quatre àmbits d'activitat: la formació reglada, que comprèn la formació obligatòria i la formació superior; la formació per l'ocupació, que inclou formació professionalitzadora i formació al llarg de la vida; la formació no reglada, que engloba la formació específica que en general complementa a la formació reglada i a la formació per l'ocupació; i la formació *online*, que s'erigeix com un instrument per impartir formació basat en les noves tecnologies de la informació i la comunicació.

Tendències

Un dels compromisos que ha assumit l'Estat en relació al present sector és la millora de la qualitat de l'educació per equiparar-la als nivells de qualitat de la Unió Europea. Assolir el compromís fixat passarà per establir estratègies a curt i a llarg termini, que s'hauran de basar en aliances entre empreses i universitats en matèria de formació, en la incorporació gradual de la formació dual, en un ferm compromís per part de tots els membres de la comunitat educativa (alumnes, famílies, docents i administracions) i en la introducció de noves tècniques pedagògiques que combinin les tradicionals amb les noves tecnologies.

Pes econòmic

La qualificació que obtenen els individus d'una societat són un element determinant per al progrés econòmic. Existeixen diverses teories que relacionen la formació amb el creixement econòmic, en concret, la teoria del capital humà considera l'educació com a una inversió que permet incrementar la seva dotació de capital (humà). Aquesta inversió incrementa la productivitat de les persones i en conseqüència els seus ingressos futurs en un mercat competitiu com l'actual. Així, estableix una relació causal entre formació, productivitat i ingressos, el que porta a la conclusió que un increment del nivell educatiu d'un país contribueix a un increment de les rendes i, per tant, a un creixement econòmic que afecta a tots els sectors productius.

L'any 2012, els pressupostos del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya contemplen una despesa de 4.669,2 milions d'euros, el que representa un 15,5% dels pressupostos totals de la Generalitat de Catalunya. Entre el 2011 i el 2012 el pressupost s'ha reduït un 7,8%. D'altra banda, el Departament d'Economia i Coneixement, encarregat de la gestió de les universitats catalanes, destina 907,24 milions d'euros al Programa educació universitària, un 6% més que a l'any 2011. Si es tenen en compte les últimes dades disponibles de 2010, l'educació a Catalunya representa el 4,1% del Producte Interior Brut de Catalunya (PIB). A Espanya i a la Unió Europea, segons dades de 2009, l'educació representa el 5% i el 5,4% del PIB espanyol i comunitari, respectivament.

L'ocupació

L'evolució de l'ocupació al sector varia en funció de l'àmbit d'activitat i de les inversions públiques que es realitzin en cadascun d'ells. Segons els pressupostos de 2012 aprovats per la Generalitat de Catalunya, hi ha un total 81.505 persones ocupades al Departament, de les quals un 77,7% són personal docent.

Cal tenir present, igualment, que de la despesa total d'Ensenyament, un 52,8% es dedica al personal docent del Departament i un 7,3% al personal docent del Consorci d'Educació de Barcelona. En aquest sentit, el professorat és la principal partida del pressupost per a educació de Catalunya.

D'altra banda, durant el curs 2011-2012 a Catalunya hi ha 118.895 professors (entre centres educatius públics i privats), dels quals 109.097 ho són del règim general (educació infantil, primària, especial, ESO, batxillerat, i cicles formatius de grau mig i superior), 8.805 del règim especial (escoles d'art, estudis superiors d'art, centres d'ensenyament de música, centres d'ensenyament de dansa, escoles de música i dansa, art dramàtic, escoles oficials d'idiomes i centres d'ensenyaments esportius) i 1.713 són professors d'adults. Pel que fa a les universitats, segons les últimes dades

disponibles del curs 2010-2011, a Catalunya hi ha 18.382 professors universitaris, dels quals un 89% treballen en universitats públiques i un 11% en privades.

Perfils professionals més demandats

El sector de l'educació requereix principalment de persones altament qualificades amb nivells formatius superiors, generalment, persones amb diplomatures, llicenciatures o graus. A més, a les persones que es vulguin ocupar en el sector de l'educació se'ls requeriran a més del títol necessari, alguna acreditació que certifiqui que són capaces de desenvolupar tasques de docència. Convé destacar que per treballar al sector públic d'ensenyament cal superar un concurs de mèrits.

Ocupacions més demandades

Entre les ocupacions més demandades destaquen els professors de primària i secundària, entre d'altres raons, perquè són els perfils que es necessiten per cobrir l'educació bàsica obligatòria que és la que realitzen la majoria de persones. No obstant, la inversió en formació professional i ocupacional realitzada en els últims temps ha repercutit en la demanda de professors en aquests altres sistemes formatius; sobretot en l'ensenyament de règim especial.

Projecció futura

Les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), i les aplicacions basades en la tecnologia 2.0 (eines interactives i xarxes socials), condicionaran en gran mesura les metodologies pedagògiques que es desenvolupin en un futur. Per tant, l'ús intensiu de les TIC a les aules pot condicionar l'evolució del sector atès que la flexibilitat que proporciona una formació basada en TIC (per exemple, la formació on-line) pot incrementar la demanda d'alumnes i en conseqüència el requeriment de nous professionals.

Debilitats

La manca d'implicació familiar en el procés educatiu dels fills i filles, l'estancament de les tècniques pedagògiques aplicades a les aules i la falta de vocació docent d'un percentatge de professors són algunes de les debilitats que presenta el sector de l'educació.

Oportunitats

La diversitat de tipologies de formació existents i el desenvolupament actual del sistema nacional de qualificacions poden constituir una excusa per iniciar processos que integrin les diferents formacions, per començar a establir sistemes compensatoris entre aquestes i per posar en valor la formació per l'ocupació. De fet, des del Departament d'Empresa i Ocupació, i des del d'Ensenyament ja s'estan donant els passos per fer efectiu un sistema de compensació de competències i coneixements mitjançant la implementació de programes com pot ser, per exemple, l'Acredita't.

01 Presentació del sector

Un dels pilars en què se sustenten les societats desenvolupades és l'educació que reben les persones que les conformen. De fet, el nivell educatiu de les persones d'un país és un indicador clau del grau de benestar individual i col·lectiu que assoleix. Així, l'educació és un dels mitjans de què disposa la societat per construir la seva personalitat i identitat, per desenvolupar les seves capacitats, per transmetre i renovar la cultura, per fomentar la convivència democràtica i el respecte a les llibertats individuals i per promoure la solidaritat i la no discriminació. En aquest sentit, una educació de qualitat és una de les majors riqueses d'un país i dels seus ciutadans i ciutadanes.

Per tant, cap país pot desapropiar el talent humà que té cadascun dels seus ciutadans, sobre tot en un món com l'actual que basa el desenvolupament econòmic i social en la societat del coneixement.

Entre els principals reptes del sistema educatiu espanyol i català es troben els següents: millorar la qualitat de l'educació; disminuir el fracàs escolar; i fomentar la formació al llarg de la vida. Aquests desafiaments, que s'han d'assolir en col·laboració amb tots els membres de la comunitat educativa, constitueixen una de les bases del desenvolupament social i econòmic del país. Per aconseguir-los, el sistema educatiu català i espanyol es planteja cobrir les necessitats formatives dels seus ciutadans i ciutadanes mitjançant oferta formativa en quatre grans segments: formació reglada, que cobreix la formació obligatòria i la formació superior; formació per l'ocupació, que engloba la formació professionalitzadora i la formació al llarg de la vida; formació no reglada, que inclou aquelles formacions de caràcter específic que complementen a la formació reglada i per l'ocupació; i, formació *on-line*, que cobreix les noves tècniques i metodologies formatives que han sorgit arran de la introducció de les noves tecnologies de la informació i la comunicació en el sistema educatiu.

02 Principals àmbits d'activitat

Formació reglada

El sistema educatiu reglat s'organitza en cicles, cursos i nivells d'ensenyament de manera seqüencial per tal d'assegurar una transició adequada entre cadascun d'ells. En aquest sentit, la formació reglada s'estructura en dos grans etapes formatives: l'educació bàsica i l'educació superior.

L'educació bàsica està formada per l'educació primària, que va dels 6 als 12 anys, i per la secundària, que comprèn una primera etapa obligatòria (Educació Secundària Obligatòria, a partir d'ara ESO) dels 12 als 16 anys, i una segona etapa post obligatòria per persones majors de 16 anys. Convé destacar que dins de l'educació secundària post obligatòria s'inclouen el batxillerat i la formació professional de grau mitjà, a més d'altres ensenyaments professionals en arts plàstiques i esportius de grau mitjà.

L'educació superior comprèn la formació universitària, formada per les antigues llicenciatures i diplomatures i pels actuals graus, màsters i postgraus establerts en el procés de Bolonya, i la formació professional de grau superior, que inclou tots els cicles formatius de grau superior. Convé destacar que per accedir a la universitat cal haver superat el batxillerat i una prova d'accés a la universitat (PAU) o bé haver finalitzat un cicle formatiu de grau superior.

Formació per l'ocupació

El sistema de formació per l'ocupació depèn de diferents organismes i institucions que ofereixen cursos formatius per al desenvolupament i el reciclatge professional, i té per objectiu facilitar l'accés a un lloc de treball i millorar les qualificacions de les persones. En concret, els organismes que ofereixen formació per l'ocupació són el Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC) i la "Fundación Tripartita para la formación y el empleo" a través de l'òrgan competent a Catalunya, el Consorci per la formació continua de Catalunya. L'oferta formativa que presenten aquestes organitzacions es dirigeix a persones aturades i a persones ocupades, i s'imparteixen a través dels centres homologats per fer-ho.

Pel que fa a la formació que subvenciona el SOC, està dirigida a persones aturades i ocupades, i entre les accions formatives que ofereix predomina la formació en sectors que actualment generen ocupació o en activitats estratègiques de futur.

Pel que fa a la formació que subvenciona la “Fundación Tripartita para la formación y el empleo”, està dirigida a persones ocupades i aturades i presenta formació d’oferta de caràcter transversal, sectorial i intersectorial, i formació de demanda, dirigida a subvencionar la formació del personal de les empreses que requereixen d’una formació molt específica.

Convé destacar que entre la formació per l’ocupació s’inclouen també els programes de foment de l’ocupació que combinen formació amb pràctiques professionals en empreses, i estan dirigits a persones que han abandonat el sistema educatiu, aturats de llarga durada o persones amb risc d’exclusió social.

Formació no reglada

A més del sistema educatiu i del sistema de formació per l’ocupació, que cobreixen la formació necessària que requereixen les persones per desenvolupar-se tant personal com professionalment, existeix un sistema educatiu addicional que té per objectiu complementar la formació bàsica, superior i d’ocupació en àmbits formatius que poden o no estar coberts pels dos sistemes educatius esmentats inicialment. En aquest sentit, la formació no reglada engloba tant formació transversal, per exemple, capacitació digital, com formació específica, per exemple, esportiva, artística, d’idiomes, etc. Convé destacar que normalment la formació no reglada es realitza de manera posterior o en paral·lel a la formació reglada o per l’ocupació, i intenta cobrir els àmbits formatius que no queden recollits en la formació de base. Així mateix, la formació no reglada recull les formacions que realitzen les persones per raons personals, interessos, oci, etc.

Formació on-line

La formació *on-line*, tot i no conformar un sistema educatiu en sí mateixa, es prou rellevant com per erigir-se com un àmbit d’activitat dins del sector de l’educació. Així, la formació *on-line* és un sistema d’impartir la formació com ho podria ser la presencial, no obstant, donats el perfils professionals específics que es requereixen per formar amb tècniques *on-line* (tutors, administradors de plataformes *on-line*, formador virtuals, etc.) és important incloure aquesta formació com a àmbit específic dins el sector de l’educació.

Així, les noves tecnologies aplicades a la formació han permès desenvolupar sistemes formatius basats en plataformes virtuals de formació i adaptats a les necessitats dels alumnes. En aquest sentit, la formació *on-line* ha contribuït a incrementar el nombre d’estudiants matriculats en algun curs de formació donat que aquesta tipologia formativa permet adaptar els horaris laborals als formatius. Així mateix, l’increment d’oferta formativa *on-line* i la creació d’institucions públiques especialitzades en aquest tipus de formació també han ajudat a incrementar el nombre d’alumnes inscrits en algun curs de formació. Aquesta oferta *on-line* comprèn formació que pertany tant a la reglada com a la formació per l’ocupació i a la no reglada.

03

Tendències del sector

Només el compromís i l'esforç compartit entre tots els membres de la comunitat educativa permetrà incrementar la qualitat de l'ensenyament, disminuir el fracàs escolar i fomentar la formació al llarg de la vida.

Integració de la formació

El sector educatiu ha experimentat en els últims anys una doble evolució. Per un costat, la formació pública reglada ha hagut de conviure amb diferents tipus de formació que s'ha finançat per altres vies, es tracta de la formació privada, subvencionada o bonificada, i, per un altre costat, s'han desenvolupat normatives específiques amb l'objectiu d'establir un sistema de competències professionals a nivell estatal i nacional (Sistema Nacional de Qualificacions Professionals) paral·lel a la formació reglada.

Aquesta doble vessant evolutiva obligarà a l'Administració pública a actuar en tres línies estratègiques: primera, cercar sistemes que siguin capaços d'integrar els diversos tipus de formació existents perquè adquireixin el valor professional adequat; segona, implementar sistemes compensatoris entre les diferents formacions existents; i, tercera, construir ponts d'accés més estables entre els sistemes formatius actuals: formació reglada i formació per l'ocupació. De fet, el desenvolupament de normatives (per exemple, el Decret Llei 182/2010 de 23 de novembre d'ordenació de la formació professional per a l'ocupació a Catalunya) ja preveuen en certa mesura una futura integració dels sistemes de formació ocupacional i continua.

Blended learning

Fins fa pocs anys la metodologia de formació es basava en processos pedagògics seqüencials i a través de la llengua escrita i parlada. Actualment, el sistema educatiu, que s'ha hagut d'adaptar a l'evolució de les noves tecnologies de la comunicació i la informació, ha assumit noves tècniques pedagògiques i nous instruments d'ensenyament a les aules (ordinadors, pissarres digitals, etc.) que han modificat substancialment les metodologies d'aprenentatge i processament de la informació: la transmissió de coneixement es realitza mitjançant diferents canals a més de a través de la interacció

tradicional entre el professor i l'alumne. En aquest sentit, s'han introduït noves formes d'aprenentatge i de transmissió de coneixement basades en sistemes e-learning (formació a distància a través de noves tecnologies o plataformes tecnològiques de formació), que es basen en la construcció de coneixement.

En aquest context, convé destacar que les noves tecnologies són instruments de transmissió de coneixement i, per tant, no es poden considerar elements principals dins el procés d'aprenentatge de les persones. No obstant, val a dir que el mitjà de comunicació que s'utilitza per aprendre influeix decisivament en la manera com es construeix el coneixement.

Per tant, la formació presencial que vulgui incorporar noves tecnologies aplicades a les aules haurà d'incorporar formats nous que permetin que el procés d'ensenyament i aprenentatge pugui construir-se de manera sincrònica i asincrònica, és a dir, de manera presencial i a distància, el que s'anomena *blended learning*. En aquest sentit, tant els continguts didàctics dels cursos de formació com les metodologies d'ensenyament i aprenentatge s'hauran d'adaptar a aquesta formació que, d'altra banda, permet ampliar més enllà de l'aula la interacció entre l'alumne i professor, i entre altres companys i companyes de classe.

Formació més professionalitzadora

Molt sovint quan les persones finalitzen la formació de base i es volen incorporar al món laboral es topen amb un conjunt de dificultats que tenen a veure no només amb la cerca de feina sinó també amb el desconeixement de l'ofici que han de desenvolupar. En aquest sentit, la formació professionalitzadora que proporciona el sistema educatiu es troba, en moltes ocasions, allunyada de les necessitats reals de la formació que se li requereix a la persona per treballar en una empresa. Així, quan una persona s'incorpora al mercat de treball necessita un temps considerable per conèixer el món empresarial que l'envolta, i les empreses han d'invertir temps i diners en formar a persones que d'alguna manera ja han passat per un procés formatiu.

Per tant, per tal de corregir aquesta situació, el sistema educatiu i les empreses hauran de crear sinergies que millorin la qualitat d'accés al mercat laboral de les persones. En aquest sentit, per una banda, les escoles de formació professional i les universitats hauran d'adaptar en certa mesura els seus programes formatius i incorporar-hi elements relacionats amb la formació empresarial i coneixement del mercat de treball; per exemple, sessions de cerca de feina, orientació professional, gestió de recursos humans, orientació al client, emprenedoria, etc. i; per un altra, les empreses hauran de comunicar a les universitat les seves necessitats en relació a la formació del personal que requereixen.

Compromís i qualitat de l'educació

Un dels principis que recull la Llei orgànica 2/2006, del 3 de maig, d'Educació és la necessitat de que tots els components de la comunitat educativa col·laborin per disminuir el fracàs escolar que experimenten els alumnes del país (al voltant del 30% dels joves no finalitza l'etapa d'educació post obligatòria). Per assolir aquest objectiu, cal combinar la qualitat educativa i l'equitat entre l'alumnat, i això, exigeix un esforç compartit entre tots els membres de la comunitat educativa. En aquest sentit, no només és imprescindible l'esforç dels estudiants per superar el fracàs escolar sinó que la responsabilitat també recau sobre les seves famílies, el professorat, els centres docents, les administracions educatives i, en última instància, sobre la societat en el seu conjunt. Per tant, les famílies hauran de col·laborar estretament i comprometre's amb la feina quotidiana dels seus fills i filles; el professorat i els centres docents hauran d'esforçar-se per construir entorns d'aprenentatge dinàmics, motivadors i exigents; i, les administracions educatives hauran de garantir els drets i els deures de tots els membres de la comunitat educativa proporcionant les eines necessàries per fer-ho. Així, només el compromís i l'esforç compartit entre tots permetrà incrementar la qualitat educativa i disminuir el fracàs escolar.

Descens del nombre de titulats universitaris

El nombre de persones matriculades a la universitat no ha variat gaire en els últims 5 anys malgrat pugui semblar el contrari. De fet, el nombre de titulats ha disminuït, sobretot en els estudis de ciència, enginyeria o tecnològics. Aquesta davallada suposa el 2011 entre el 30% i 60% respecte al 2005. De fet, només un 8% dels joves espanyols opta per estudiar carreres científiques i un 14% carreres tècniques.

Cal destacar que el domini de les TIC serà imprescindible per qualsevol persona que vulgui desenvolupar-se professionalment en la societat del coneixement; per tant, tots els professionals amb titulació acadèmica hauran de saber utilitzar les TIC, que seran fonamentals per garantir el desenvolupament econòmic i social d'Europa a llarg termini. En concret, en els propers anys s'estima que Europa requerirà uns 5 milions de professionals TIC. Pel 2015, el 90% de totes les ocupacions en tots els sectors requeriran de l'ús de les TIC.

El model de formació dual: estudiar i treballar

Algunes de les economies més desenvolupades d'Europa, com Alemanya, Suïssa o els Països Baixos, ja fa temps que han apostat per un nou model de formació professional que combina la formació a l'aula amb les pràctiques professionals en empreses o institucions a canvi d'un sou. És un model que s'està utilitzant a Espanya com a marc de referència per impulsar un nou pla de treball per superar l'abandonament educatiu; un dels grans reptes que el sistema educatiu espanyol i català té avui dia sobre la taula. En aquest sentit, un dels avantatges que ofereix el model de formació dual és l'incentiu que les pràctiques professionals remunerades representen per a joves poc motivats amb els estudis. A més, aquest model de formació permet que els estudiants adquireixin, de ben joves,

habilitats professionals relacionades amb l'execució d'un treball. Aquest segon factor és una oportunitat per ajustar millor les habilitats dels nous professionals amb les necessitats reals dels diferents sectors productius. Actualment, a Catalunya i al País Basc ja s'han implementat proves pilot educatives inspirades en el model de formació dual que han resultat positives tant per a alumnes com per a empreses.

04 El sector en xifres

Dades econòmiques

- Segons els pressupostos de 2012 aprovats per la Generalitat de Catalunya, el pressupost definitiu del Departament d'Ensenyament és de 4.669,2 milions d'euros, un 15,5% del pressupost total de la Generalitat. El 2011 aquesta xifra va ser de 5.096.336 milions d'euros, el que va representar un 14,23% del pressupost total de la Generalitat de 2011. Per tant, entre l'any 2011 i 2012, s'ha produït una reducció de pressupost del 7,8%, però en termes proporcionals, durant l'any 2012, el seu pes sobre el total del pressupost de la Generalitat de Catalunya és més alt.
- El pressupost d'Ensenyament és el segon més elevat, per darrere del de Salut, i representa 30,3% del pes de la despesa social de la Generalitat, conformada pels Departaments de Salut, Ensenyament i Benestar social i família. Aquests tres Departaments representen aproximadament un 69% del pressupost agregat de tots els Departaments de la Generalitat de Catalunya.
- La despesa pública de 2012 en programes i polítiques d'educació a Catalunya se situa, en termes comparatius, per sobre de la de l'any 2007. La despesa dels anys 2008 a 2011 es va situar per sobre de la de 2012. Durant els últims anys, ha calgut aplicar un reajustament per fer front a la conjuntura econòmica (reducció d'ingressos del sector públic per la baixada de l'activitat econòmica). Els programes i polítiques de despesa en Educació de 2012 han baixat un 2,3% respecte els de 2011 i un 8,9% respecte els de 2010.
- La despesa en educació, segons dades del Pressupost inicial del Departament d'Ensenyament, es distribueix de la següent manera: un 52,8% en concepte de personal docent del Departament, un 35,2% de Gabinet i Secretaria General, un 7,3% de despeses de personal docent del Consorci d'Educació de Barcelona (CEB), un 2,9% de la Secretaria de Polítiques Educatives, i un 2% del Consorci d'Educació de Barcelona.
- La despesa en el Programa en educació universitària¹, recollit al Pressupost del Departament d'Economia i Coneixement² de 2012, és de 907,24 milions d'euros. L'any 2011 aquest

¹ Aquest programa té per objectiu aconseguir un model universitari que opti per l'excel·lència, la captació de talent i la internacionalització, tot impulsant mesures que millorin l'eficàcia i l'eficiència del sistema universitari català.

programa tenia un pressupost de 855,83 milions d'euros. L'any 2012 el pressupost en aquest programa és un 6% més alt respecte el 2011.

- El 2010, segons les últimes dades disponibles a l'Idescat, la despesa pública en educació va arribar a representar un 4,1% del PIB català. A Espanya, aquesta xifra va ser del 5,0% (última dada disponible 2009) i la mitjana de la Unió Europea va ser del 5,4% del PIB comunitari (última dada disponible 2009).
- Segons dades de la Encuesta de Presupuestos Familiares de l'INE, a Espanya es van gastar 310,9 euros/llar/any en educació de mitjana (un 0,6% superior respecte el 2010 i un 9,6% superior respecte el 2009). A Catalunya, la despesa és més alta, i l'any 2011 va ser de 445,9 euros/llar/any (135 euros superior respecte el conjunt d'Espanya). La despesa a Catalunya s'ha mantingut igual respecte el 2010 i és un 3,6% superior respecte el 2009.
- La despesa estatal en beques i ajudes per a l'educació de 2011 (suma de la despesa del Ministerio de Educación i de les Comunitats Autònomes), segons dades de l'INE, va ser de 1.999,47 milions d'euros, per a un total de 3,5 milions de beques. Aquesta despesa es va distribuir en: 1.039,95 milions d'euros per a estudis universitaris (52%); 536,52 milions d'euros per a estudis post-obligatoris no universitaris (26,8%) i 422,98 milions d'euros per als ensenyaments obligatoris, educació infantil i educació especial (21,2%). Un 77% d'aquesta despesa la va suportar el Ministeri d'Educació i un 23% les administracions educatives de les Comunitats Autònomes.
- La despesa a Catalunya en beques i ajudes per a l'educació del 2011, segons dades de l'INE, va ser de 169,64 milions d'euros (un 8,5% de la despesa en beques i ajudes al conjunt d'Espanya), per a un total de 310.255 beques. Aquesta despesa es va distribuir en: 107,07 milions d'euros per a estudis universitaris (63,1%), 35,26 milions d'euros per a estudis post obligatoris no universitaris (20,8%) i 27,30 milions d'euros per als estudis obligatoris, educació infantil i educació especial (16,1%). Un 96,2% d'aquesta despesa la va suportar el Ministeri d'Educació i un 3,8% la Generalitat de Catalunya.

Dades d'ocupació

- Segons consta als pressupostos d'Ensenyament de 2012, actualment hi ha 81.505 persones ocupades al Departament, de les quals un 77,7% són personal docent del mateix; un 10,2% és personal docent del Consorci d'Educació de Barcelona; un 8,9% ho és del Gabinet i la Secretaria General d'Ensenyament; un 1,6% és personal no docent del Consorci d'Educació de Barcelona; un 1,1% és personal del Consorci d'Educació de Barcelona, adscrit directament

² Aquest programa té per objectiu aconseguir un model universitari que opti per l'excel·lència, la captació de talent i la internacionalització, tot impulsant mesures que millorin l'eficàcia i l'eficiència del sistema universitari català.

al Departament; un 0,4% és personal de la Fundació Privada per l'Escola Superior de Música de Catalunya; i un 0,1% és personal de la Fundació Privada Jove Orquestra Nacional.

- L'avenç de dades del Departament d'Ensenyament per al curs 2011-2012 mostra que el nombre d'alumnes en règim general (infantil, educació primària, educació especial, ESO, batxillerat, cicles formatius de grau mig i superior) és de 1.266.311; dels quals 835.815 es troben en centres públics (66%) i 430.498 en centres privats (34%). Durant el curs escolar 2010-2011 el nombre d'alumnes al règim general va ser de 1.237.274 i, per tant, va haver-hi 29.039 alumnes menys que durant el curs 2011-2012.
- El nombre d'alumnes del curs 2011-12, segons distribució per nivell d'estudis, és: educació infantil 338.566 alumnes (9.125 més que el curs 2010-11); educació primària 452.826 alumnes (11.439 més que el curs 2010-11); educació especial 6.585 alumnes (216 més que el curs 2010-11); ESO 280.913 (4.795 més que el curs 2010-11); batxillerat 85.772 alumnes (1.489 més que el curs 2010-11); cicle de grau mitjà 52.913 alumnes (5.999 més que el curs 2010-11); cicle de grau superior 48.738 alumnes (3.414 més que el curs 2010-11).
- El nombre de centres d'ensenyament en règim general del curs 2011-2012 és de 4.631, dels quals 3.270 són públics (71%) i 1.361 privats (29%). Durant el curs 2010-2011 hi havia 4.777 centres de règim general.
- El nombre de centres en règim general al curs 2011-12 per nivell educatiu és el següent: 1.504 d'educació infantil; 1.833 centres d'educació primària; 282 centres d'educació secundària (ESO); 1.833 centres d'educació primària i ESO; 685 centres d'ESO i/o batxillerat i/o FP; 222 centres d'educació primària, d'ESO, batxillerat i/o FP; 104 centres d'educació especial, 1 centre d'educació a distància; i 239 centres Programes de Qualificació Professional Inicial.
- El nombre de professors en règim general per al curs 2011-2012 és de 109.097, dels quals 72.751 s'ocupen en centres públics (67%) i 36.346 en centres privats (33%). Durant el curs 2010-11 el nombre de mestres van ser 108.409 (688 menys que al curs 2011-12).
- Per nivell d'ensenyament en el règim general, el nombre de professors per al curs 2011-2012 és el següent: 63.907 en educació infantil i primària (59%); 41.661 en educació secundària i FP (38%); 1.968 en ambdós grups dels nivells anteriors -professors que atenen alumnat d'educació infantil, primària, secundària i formació professional- (2%); i 1.561 per educació especial (1%).
- El nombre d'alumnes en règim especial el curs 2011-2012 és de 127.084 (2.887 menys que l'any 2010-11); dels quals 102.939 es formaven en centres públics (81%) i 24.145 en centres privats (19%).
- El nombre de centres de règim especial al curs 2011-2012 és de 462, dels quals 322 són públics i 140 privats. El professorat dels centres de règim especial és de 7.886 persones.

- Durant el curs 2011-2012 hi havia 8.085 professors en el règim especial, dels quals 855 estaven en escoles d'art (10,6%); 21 en escoles d'estudis superiors d'art (0,3%); 1.329 en centres d'ensenyament de música (16,4%); 70 en centres d'ensenyament de dansa (0,9%); 4.609 en escoles de música i dansa (57%); 118 en ensenyaments d'art dramàtic (1,5%); 670 en escoles oficials d'idiomes i extensions (8,3%); i 413 en centres d'ensenyaments esportius (5,1%).
- El nombre d'alumnes, durant el curs 2011-2012, en règim de formació a persones adultes ha estat de 72.753, dels quals 70.201 estaven en centres públics (97%) i 2.371 en centres privats (3%). En el curs anterior (2010-2011) hi havia 198 centres específics de formació per a persones adultes, amb un total de 1.713 professors.
- A Catalunya, segons les últimes dades disponibles (curs 2010-2011) del Departament de d'Economia i Coneixement (recollides a l'Idescat), hi havia un total de 18.382 professors universitaris (entre centres públics i privats), el que representa un 2,1% més que al curs 2009-2010, moment en què hi havia un total de 18.009 professors.
- Segons les últimes dades disponibles del Departament de d'Economia i Coneixement, a les universitats públiques hi havia, al curs 2010-2011, un total de 16.419 professors (3,6% més respecte el curs 2009-2010), entre catedràtics (10%) i professors titulars (27%), associats (43%) i emèrits, visitants, lectors, agregats, col·laboradors temporals, i altres (17%). Per universitats la distribució era la següent: Universitat de Barcelona (30%), Universitat Autònoma de Barcelona (20,7%), Universitat Politècnica de Catalunya (16,2%), Universitat Rovira i Virgili (10,3%), Universitat de Girona (8,5%), Universitat Pompeu Fabra (7,3%), Universitat de Lleida (5,6%) i Universitat Oberta de Catalunya (1,5%). Els professors universitaris del sistema públic representen el 89% del total de professors universitaris de Catalunya.
- Pel que fa a les universitats privades catalanes, segons les mateixes dades del Departament d'Economia i Coneixement, el curs 2010-2011 hi havia un total de 1.963 professors (un 9,4% menys que al curs 2009-2010), dels quals 1.041 eren professors de la Universitat Ramon Llull (53%), 464 de la Universitat de Vic (24%), 409 de la Universitat Internacional de Catalunya (21%) i 49 de la Universitat Abat Oliva CEU (2%). Els professors universitaris del sistema privat representen l'11% del total de professors universitaris de Catalunya.

Fonts: Darreres dades disponibles. INE; Idescat: Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya; Departament d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya

05

Perfils professionals més demandats

Perfil formatiu

El sector de l'educació requereix de perfils molt específics i, en general, de persones altament qualificades. De fet, per accedir a un lloc de treball en el sector educatiu normalment s'exigeix com a mínim la titulació de grau o de l'antiga diplomatura, que ha d'anar acompanyada del certificat d'aptitud pedagògica (CAP), de títols d'especialització didàctica o del certificat de qualificació pedagògica (CQP). Això és així pels trets intrínsecs del sector, que bàsicament es caracteritza per requerir persones que a més de ser coneixedores de matèries concretes, han de ser capaces de transmetre el seu coneixement a d'altres.

En aquest sentit, els perfils professionals del sector de l'educació es caracteritzen per tenir una base formativa similar que es correspon amb titulacions de nivell superior, com les antigues diplomatures o llicenciatures, els graus o les enginyeries, i en funció de la matèria a impartir, estan especialitzats en un o un altre tema, aquests perfils es correspondrien amb els professors o formadors. No obstant això, convé destacar que dins el sector de l'educació existeixen uns perfils concrets que requereixen d'una formació addicional a la que s'ha especificat anteriorment. És el cas dels directors de centres educatius o programes de formació que, a més de la titulació superior, normalment hauran de disposar de formació complementària en gestió de projectes o gestió de recursos humans.

D'altra banda, i de manera comuna a tots els perfils professionals d'aquest sector, és imprescindible que adquireixin alguna acreditació que certifiqui coneixements d'informàtica donat que les noves tecnologies s'ha introduït de manera intensiva a les aules, i no només a les escoles de primària i secundària sinó en totes les etapes formatives que experimenten les persones al llarg de la vida. A més, i com a complement formatiu pràcticament imprescindible avui dia, es convenient disposar de coneixements mínims d'anglès donat que és la llengua de referència a la Unió Europea i la més utilitzada per comunicar-se amb altres països.

Perfil competencial

Els professionals del sector es caracteritzen per tenir un domini de la matèria amb què treballen però, a més d'aquest coneixement específic, per ocupar-se al sector de l'educació és absolutament imprescindible tenir vocació docent, el que significa adquirir el compromís professional i personal amb la professió, i disposar de la sensibilitat suficient per prendre en consideració les condicions socials i culturals de l'entorn del centre docent on treballen. És més, l'èxit o el fracàs escolar dels alumnes dependrà en gran mesura d'aquesta vocació.

A més, com a competències professionals comunes a tots els perfils professionals també destaquen l'empatia, l'autonomia i la capacitat per prendre decisions, l'autoavaluació de la pròpia activitat professional i l'organització del treball. No obstant, es poden distingir dos grans grups de persones que requereixen de competències diverses: les que s'ocupen en llocs de treball amb contacte directe amb l'alumne i les que treballen en llocs de direcció.

Pel que fa a les persones que s'ocupen en llocs de treball que tenen més contacte amb les persones (professors o formadors) han de ser capaces de gestionar situacions conflictives, de treballar sota pressió i tenir una capacitat de resposta davant de circumstàncies difícils.

Pel que fa a les persones que s'ocupen en llocs de direcció de centres docents o programes formatius, és necessari que a més de les competències descrites anteriorment, disposin de capacitat per gestionar equips de persones amb ideologies diverses, i sàpiguen prendre decisions que afecten directament al bon funcionament del sistema educatiu i a les relacions entre els membres de la comunitat educativa, amb la qual cosa, és imprescindible que siguin persones motivades, segures d'elles mateixes, amb iniciativa i capacitat per gestionar els canvis que es produeixen.

Exemples de perfils professionals del Catàleg d'ocupacions del web Barcelona Treball

- ✓ [Director/a de centres educatius](#)
 - ✓ [Professor/a de secundària](#)
 - ✓ [Professor/a de música](#)
 - ✓ [Formador/a de cursos de formació per a l'ocupació](#)
-

06

Escenaris de futur

Debilitats

- Orientació a la titulació i no a l'adquisició de coneixement. L'objectiu principal de l'alumnat ha estat, en gran mesura, superar els cursos acadèmics per assolir un nivell formatiu més que per adquirir coneixement. En aquest sentit, l'educació encara es percep com la necessitat d'assolir un nivell acadèmic concret i no tant com l'obligació d'aprendre.
- Manca d'implicació familiar en el procés educatiu dels fills i filles. Això fa que els docents hagin d'invertir part del temps que haurien de dedicar a impartir coneixements específics d'una matèria, en educar els alumnes en altres aspectes més relacionats amb el comportament a les aules i la realització de la feina aquests tenen l'obligació de dur a terme a casa.
- Poca evolució de les metodologies pedagògiques. Encara ara es practiquen tècniques educatives basades en la transmissió de coneixement enlloc d'adoptar nous mètodes centrats en la construcció del coneixement i l'autoaprenentatge.
- Manca de vocació del professorat de l'educació bàsica. Les bones prestacions socials i econòmiques de què disposen els professors de l'educació bàsica obligatòria ha provocat l'ingrés de persones al sistema educatiu que, tot i complir els requisits formatius i competencials necessaris per exercir l'ocupació, no disposen d'una vocació docent clara, el que pot repercutir directament en la qualitat de l'educació.
- Manca de vocació del professorat de l'educació universitària. La majoria dels professors universitaris són persones que han assolit un nivell acadèmic de doctor i tenen més vocació investigadora que docent.
- Pocs incentius laborals i de mobilitat per a les persones que volen continuar formant-se més enllà de la formació universitària. En aquest sentit, la manca de suport a l'excel·lència acadèmica esdevé una debilitat en un país que presenta un fracàs escolar d'un 31,9%, segons dades de 2011 del Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya (CTESC), molt per sobre de la mitjana europea (15,2%).

Amenaces

- Sector molt sensible als canvis socials, polítics i culturals de les societats. El sector de l'educació és molt sensible a les condicions socials i culturals del moment, el que repercuteix directament en el funcionament i desenvolupament del sistema educatiu.
- Baixa independència dels centres per posar en marxa iniciatives educatives. Els programes formatius i les activitats que es duen a terme als centres docents, sobre tot de primària i secundària, estan sotmeses a les directrius de l'administració autonòmica o estatal i això, els impedeix desenvolupar mesures adaptades a les necessitats dels alumnes del centre.
- La incorporació al sistema educatiu públic de persones provinents d'altres països ha contribuït a incrementar la segregació de l'alumnat a les escoles. Actualment, molts centres docents acumulen un percentatge elevat d'alumnes nouvinguts mentre que altres no en presenten pràcticament cap, el que contribueix a incrementar la segregació social. Això mateix, succeeix entre l'escola pública, concertada i la privada.
- Alta mobilitat del personal docent. Els professors dels centres que ocupen plaça com a interins estan obligats a cobrir places que poden ser diferents d'un any a un altre. Això significa que no només han de canviar de centre docent any a any sinó que també han de modificar la matèria que imparteixen. Això incrementa les dificultats dels centres per posar en marxa accions a llarg termini i disminueix la qualitat de l'ensenyament.
- La reducció del pressupost destinat a l'ensenyament per al 2012 pot repercutir en la qualitat dels serveis educatius si no es gestiona prou bé tant des de la Generalitat de Catalunya com de cada un dels centres educatius que han vist reduïda la seva capacitat econòmica.
- Poc reconeixement a nivell internacional de les universitats catalanes.

Fortaleses

- El sector de l'educació s'erigeix com un sector clau per al desenvolupament econòmic i social de la societat. De fet, l'educació és un dels pilars sobre els que se sustenten els països més desenvolupats.
- La consolidació de les associacions de pares i mares (AMPES) en els centres docents en els últims anys constitueix un element de vital importància per a incrementar la participació de les famílies en l'educació dels seus fills i filles.
- L'existència de lleis que garanteixen una educació bàsica i gratuïta per a totes les persones, i l'existència de polítiques educatives configura un escenari molt positiu per a un continu desenvolupament i evolució del sector i cap a una millora de la qualitat educativa.

- L'educació juga un paper clau en la integració de persones nouvingudes, i inclou programes de reforç educatiu que contribueixen garantir la igualtat d'oportunitats entre les persones d'una societat.

Oportunitats

- Rendibilitzar la inversió que es realitza en educació. Tot i que la despesa que es realitza en el sector tant per incrementar la qualitat de l'educació com per disminuir el fracàs escolar és considerable, convindria incloure més recursos humans per retenir el talent que surt dels centres educatius, sobre tot de les universitats per tal que no marxïn a treballar a altres països en què les oportunitats professionals són superiors.
- Incrementar la implicació de la comunitat educativa. Augmentar la implicació del personal docent, les famílies, l'administració i l'alumnat en els processos d'ensenyament i aprenentatge pot contribuir a incrementar la qualitat de l'educació i a disminuir el fracàs escolar.
- Implantar noves metodologies d'aprenentatge relacionades amb les noves tecnologies. Aprofitar les noves tecnologies per aplicar noves tècniques pedagògiques basades en la construcció del coneixements més que en la transmissió d'informació.
- Desenvolupar el sistema de qualificacions nacionals. Desplegar de manera definitiva el ja iniciat sistema de qualificacions nacionals tant pel que fa a nivell estatal com català per totes les famílies professionals existents i establir criteris clars d'atorgament de certificats professionals.
- Plantejar sistemes de compensació. Establir criteris de compensació entre la formació reglada, la formació per l'ocupació i la formació complementària evitaria solapaments en el sistema formatiu i agilitaria els processos formatius de les persones.
- Posar en valor la formació per a l'ocupació tant per part de les persones que l'han de rebre com de les empreses que l'haurien de requerir. En aquest sentit, és imprescindible que les unes i les altres percebin la seva utilitat. Les pràctiques formatives, que molt sovint permeten la inserció en les empreses on s'han realitzat són un bon instrument per aconseguir aquest objectiu i també per posar en valor aquest tipus de formació a les empreses.
- Desenvolupar nous programes que incentivin l'acreditació de competències i la qualificació de professionals sense formació reglada és essencial per incrementar els nivells educatius de Catalunya. Algunes iniciatives com l'Acredita't o el Qualifica't són un bon exemple de programes integradors que fomenten l'adquisició de coneixements i la seva acreditació.

07 Enllaços d'interès

Organismes internacionals

International Association for the Evaluation of Educational Achievement

<http://www.iea.nl/>

Centre Europeu per al Desenvolupament de la Formació Professional (CEDEFOP)

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/>

International Association Of Universities

<http://www.iau-aiu.net/>

Organització d'Estats Iberoamericans per a l'educació, la Ciència i la Cultura (OEI)

<http://www.oei.es/quipu/espana/index.html>

Organismes nacionals

Ministerio de Educación y Cultura

<http://www.educacion.es/portada.html>

Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya

<http://www.gencat.cat/ensenyament/>

Departament d'Economia i Coneixement

<http://www20.gencat.cat/portal/site/economia>

Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC)

http://www.oficinadetreball.cat/socweb/opencms/socweb_es/home.html

Consorci per la formació contínua de Catalunya

<http://www.conforcat.cat/principal.asp>

Instituto Nacional de las Cualificaciones

http://www.educacion.es/educa/incual/ice_incual.html

Institut Català de Qualificacions Professionals

http://www10.gencat.cat/sac/AppJava/organisme_fitxa.jsp?codi=13864

Esdeveniments internacionals (fires, congressos, etc.)

IV Congreso Iberoamericano de Pedagogía

<http://www.congresopedagogia2010.com/>

Virtual Educa

<http://virtualeduca.org>

Esdeveniments nacionals (fires, congressos, etc.)

Premis Catalunya d'Educació

<http://www.gencat.cat/educacio/premiscal/>

XIV Congreso Nacional y III Iberoamericano de Pedagogía

<http://www.sepedagogia.es/congresos.html>

I Congreso Escuela 2.0

<http://www.ite.educacion.es/escuela20/index.php/es/presentacion>

Portals temàtics internacionals

Intute. Helping you find the best websites for study and research

<http://intute.ac.uk/>

Information on education systems and policies in Europe (EURYDICE)

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php

Portals temàtics nacionals

Centre d'Investigació i Documentació Educativa

<http://www.educacion.es/cide/>

Edu365.cat

<http://www.edu365.cat/>

Portal Educaweb

<http://www.educaweb.com/>

Instituto de Evaluación del Ministerio de Educación y Ciencia

<http://www.mecd.gob.es/inee>

Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC)

<http://www.csic.es/>

Intercambia. Educar en femenino

<https://www.educacion.es/intercambia/portada.do>

Cofinancen:

